

ĐỖ HOÀNG TIẾN - VŨ ĐỨC LÝ

GIÁO TRÌNH

Truyền hình

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

Phạm Văn Hoàng
Số 4-108

ĐỖ HOÀNG TIẾN, VŨ ĐỨC LÝ

Giáo trình

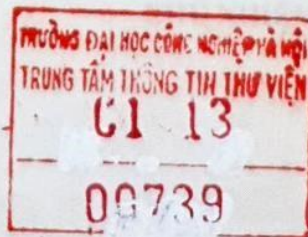

TRUYỀN HÌNH

- Cơ sở lý thuyết truyền hình
- Truyền hình màu
- Truyền hình số

(Tài liệu giảng dạy - học tập bậc đại học
và cao đẳng kỹ thuật)

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT
Hà nội - 2001

LỜI GIỚI THIỆU

Giáo trình "Truyền hình" do nhóm cán bộ Khoa Điện tử - Viễn thông trường Đại học Bách khoa Hà Nội biên soạn (TS. Đỗ Hoàng Tiến chủ biên cùng đồng tác giả Vũ Đức Lý) để làm tài liệu giảng dạy và học tập cho sinh viên các trường Đại học, Cao đẳng Kỹ thuật; bổ túc cho kỹ sư đã tốt nghiệp cũng như làm tài liệu tham khảo cho các cán bộ trong ngành.

Giáo trình được chia làm ba phần chính:

+ Phần 1: Cơ sở kỹ thuật truyền hình.

+ Phần 2: Truyền hình màu.

+ Phần 3: Truyền hình số.

Trong quá trình biên soạn các tác giả đã cố gắng thể hiện nội dung mang tính hệ thống, cơ bản và hiện đại.

Tuy nhiên vì là công trình được biên soạn trong thời gian ngắn để đáp ứng yêu cầu đổi mới chương trình nhằm mục đích nâng cao chất lượng đào tạo, do đó chắc chắn còn có thiếu sót, chúng tôi mong được sự góp ý của bạn đọc để giáo trình ngày càng hoàn thiện. Thư từ liên hệ xin gửi về địa chỉ: Khoa Điện tử - Viễn thông Đại học Bách khoa Hà Nội. Tel: 8680956; 8692242.

CHỦ NHIỆM KHOA ĐIỆN TỬ - VIỄN THÔNG

TS. Phạm Minh Việt

MỤC LỤC

LỜI GIỚI THIỆU

PHẦN I CƠ SỞ KỸ THUẬT TRUYỀN HÌNH

Chương 1: ÁNH SÁNG VÀ MÀU SẮC

1-1. Ánh sáng và các tính chất của ánh sáng

1. Ánh sáng và sóng điện từ

2. Nguồn sáng

1-2. Các đại lượng đặc trưng của ánh sáng

1. Quang thông

2. Cường độ sáng

3. Độ chói

4. Độ rọi

⑧ 1-3. Màu sắc

1. Khái niệm về màu sắc

2. Các thông số đặc trưng cho màu sắc

1-4. Lý thuyết màu

1. Cấu trúc hệ thống thị giác

2. Khả năng thích ứng với màu sắc của hệ thống thị giác

7-1 3. Lý thuyết ba màu

4. Phương pháp trộn màu và các định luật cơ bản về trộn màu

1-5. Các phương pháp biểu diễn màu

1. Biểu diễn màu trong không gian RGB

2. Biểu diễn tính màu bằng đường cong hai thứ nguyên

3. Tính toán các thành phần màu cơ bản của các bức xạ phức tạp

4. Độ chói và các mặt phẳng đồng độ chói

5. Đổi sang hệ màu XYZ (hệ ba màu cơ bản tiêu chuẩn)

6. Đồ thị đo màu xy

7. Ứng dụng đồ thị đo màu

2-1. Sơ đồ khối tổng quát của hệ thống truyền hình đen - trắng	37
2-2. Phương pháp phân tích và tổng hợp ảnh	38
1. Nguyên lý quét	38
2. Nguyên lý chuyển đổi ảnh quang thành tín hiệu điện	43
3. Nguyên lý khôi phục ảnh quang	48
2-3. Dụng cụ biến đổi quang - điện	48
1. Giới thiệu	48
2. Những yêu cầu cơ bản của dụng cụ biến đổi quang - điện	49
3. Ống vidicon	50
4. Dụng cụ biến đổi quang điện CCD	55
2-4. Sự cảm thụ của mắt và các tham số của ảnh truyền hình	59
1. Độ tương phản và số bậc sáng trong ảnh truyền hình	59
2. Khả năng phân biệt của mắt và độ phân giải của ảnh truyền hình	64
3. Quán tính của thị giác và tần số nhấp nháy của ảnh truyền hình	68
4. Kích thước của màn ảnh truyền hình và méo hình học	69
2-5. Đặc điểm của tín hiệu hình	72
1. Hình dạng tín hiệu hình	72
2. Phổ tín hiệu hình	74
2-6. Các dạng méo ảnh truyền hình đen - trắng	79
1. Sự hình thành tín hiệu hình và méo aperture	80
2. Méo ảnh truyền hình do tín hiệu hình bị méo gây ra	81
3. Ảnh hưởng của nhiễu đến chất lượng ảnh truyền hình	84
2-7. Sửa dạng tín hiệu hình	85
1. Mạch ghim	88
2. Mạch sửa méo không đường thẳng (méo gamma)	93
2-8. Mạch quét trong truyền hình	98
1. Đặc điểm mạch quét dòng	98
2. Đặc điểm mạch quét màn	106
2-9. Tín hiệu đồng bộ	109
1. Khái niệm xung đồng bộ	109
2. Dạng tín hiệu đồng bộ đầy đủ	115
3. Bộ tạo xung đồng bộ	121

2-10. Tín hiệu âm thanh	126
1. Nguồn gốc âm thanh	126
2. Đặc tính của âm thanh	127
3. Sự cảm thụ của tai người đối với âm thanh	130
4. Khổ diễn hình cho dữ liệu âm thanh	131
5. Nguyên lý biến đổi âm thanh thành tín hiệu điện và ngược lại	132
2-11. Phát sóng tín hiệu truyền hình	133
1. Kênh truyền hình	133
2. Đặc điểm của thiết bị phát tín hiệu truyền hình	133
3. Dải thông và cấu trúc kênh truyền hình	137
4. Mạng lưới truyền hình và phạm vi hoạt động của máy phát vô tuyến truyền hình	138
2-12. Đặc điểm máy thu hình	142
1. Chức năng	142
2. Sơ đồ khối máy thu hình đen trắng	143
3. Các chỉ tiêu kỹ thuật cơ bản của máy thu hình	147
4. Bộ điều hướng truyền hình	148
5. Hệ điều hướng điện tử	151
6. Bộ khuếch đại trung tần	152
7. Đặc điểm đường tiếng	155
8. Đồng bộ và mạch quét	156
PHẦN II	
TRUYỀN HÌNH MÀU	159
Chương 3:	
NGUYÊN LÝ TRUYỀN HÌNH MÀU	159
3-1. Sơ đồ khối hệ thống truyền hình màu	159
1. Giới thiệu	159
2. Màu cơ bản trong truyền hình màu	162
3. Sơ đồ khối hệ thống truyền hình màu	164
3-2. Phương pháp phân tích và tổng hợp ảnh màu	165
1. Phân tích ảnh màu	165

2. Tổng hợp ảnh màu	169
3-3. Tín hiệu chói và tín hiệu hiệu màu	171
1. Tín hiệu chói	171
2. Tín hiệu hiệu số màu	172
④ 3-4. Truyền tín hiệu truyền hình màu	178
1. Tín hiệu thành phần và tín hiệu tổng hợp	178
2. Ghép phổ tín hiệu mang màu vào tín hiệu chói	178
3. Chống nhiễu gây ra bởi dao động tần số mang phụ	180
4. Các loại méo và can nhiễu trong hệ thống truyền hình màu	182
3-5. Đo kiểm tra tín hiệu truyền hình màu	187
① 3-6. Đặc điểm máy thu hình màu	190
1. Sơ đồ chức năng của máy thu hình màu	190
2. Ống thu hình màu	194

Chương 4: CÁC HỆ TRUYỀN HÌNH MÀU 201

④ 4-1. Hệ truyền hình màu NTSC	201
1. Giới thiệu	201
2. Tín hiệu mang màu cao tần	202
3. Chọn tần số sóng mang phụ	205
4. Phổ tần của các tín hiệu truyền hình màu đầy đủ hệ NTSC	207
5. Tách sóng tín hiệu mang màu, tín hiệu pha của màu (tín hiệu đồng bộ màu)	207
6. Bộ lập mã màu hệ NTSC	209
7. Giải mã màu hệ NTSC	211
8. Đặc điểm của hệ thống NTSC	212
⑧ 4-2. Hệ truyền hình màu PAL	213
1. Tín hiệu PAL và phương pháp điều chế	213
2. Tần số sóng mang phụ	216
3. Tín hiệu đồng bộ màu	217
4. Phổ tần của các tín hiệu	219
5. Bộ mã hoá tín hiệu màu	219
6. Bộ giải mã tín hiệu màu PAL	221

7. Kết luận	222
4-3. Hệ truyền hình màu SECAM	222
1. Tín hiệu màu và phương pháp điều chế	222
2. Làm méo tần thấp	223
3. Làm méo tần cao	224
4. Tín hiệu đồng bộ màu	225
5. Phổ của tín hiệu màu tổng hợp	226
6. Mã hoá tín hiệu SECAM	227
7. Giải mã tín hiệu SECAM	227
PHẦN III	TRUYỀN HÌNH SỐ
	229
Chương 5:	SỐ HOÁ TÍN HIỆU TRUYỀN HÌNH
	229
5-1. Khái niệm truyền hình số	229
1. Khái quát chung	229
2. Đặc điểm của thiết bị truyền hình số	230
5-2. Biến đổi tín hiệu tương tự - số (A/D) và tín hiệu số - tương tự (D/A)	233
1. Lấy mẫu tín hiệu video	233
2. Lượng tử hoá	238
3. Mã hoá	242
4. Chuyển đổi D/A	250
5-3. Tín hiệu video số tổng hợp tiêu chuẩn $4f_{sc}$ NTSC	252
1. Giới thiệu chung	252
2. Các tham số cơ bản của tiêu chuẩn $4f_{sc}$ NTSC	254
3. Cấu trúc lấy mẫu	255
4. Thang lượng tử và biểu diễn thang lượng tử	256
5. Cấu trúc màn hình số	258
5-4. Tín hiệu video số tổng hợp tiêu chuẩn $4f_{sc}$ PAL	260
1. Các tham số cơ bản	260
2. Cấu trúc lấy mẫu	261
3. Thang lượng tử và biểu diễn thang lượng tử	263

4. Cấu trúc màn hình số	265
5-5. Tín hiệu video số thành phần	266
1. Giới thiệu chung	266
2. Các chuẩn lấy mẫu	267
3. Các tín hiệu mã hoá và tần số lấy mẫu	270
4. Thang lượng tử và các mức lượng tử	271
5. Cấu trúc lấy mẫu	274
5-6. Ghép kênh tín hiệu video số thành phần	277
1. Ghép dòng tín hiệu số theo thời gian	277
2. Tín hiệu chuẩn thời gian	278
3. Dữ liệu phụ	282
5-7. CCIR601 - Tiêu chuẩn truyền hình số cơ bản	283
5-8. Tín hiệu audio số	285
1. Khái quát về audio số	285
2. Biểu diễn tín hiệu	286
3. Đặc điểm bộ biến đổi A/D và D/A	287
4. Mã hoá kênh truyền	288
5-9. Ghép dòng tín hiệu audio số	290
1. Cấu trúc dòng audio số theo chuẩn giao tiếp AES/ABU	290
2. Đồng bộ tín hiệu audio số trong tín hiệu truyền hình	293
Chương 6:	
KỸ THUẬT NÉN VIDEO SỐ	295
6-1. Khái niệm về nén tốc độ dòng bit (BRR)	295
1. Khái quát chung	295
2. Mô hình nén ảnh	296
3. Dư thừa thông tin trong tín hiệu video	297
4. Sai lệch bình phương trung bình	298
6-2. Lý thuyết thông tin - entropy	299
6-3. Các phương pháp nén video	300
1. Nén không mất thông tin	302

2. Nén có mất thông tin	302
6-4. Quá trình biến đổi cosin rời rạc (DCT)	303
6-5. Một số mã dùng trong kỹ thuật nén	311
1. Mã RLC	311
2. Mã Shannon - Fano	312
3. Mã Huffman	313
6-6. Nén trong ảnh	316
1. Nguyên lý nén trong ảnh	316
2. Tiền xử lý	317
3. Lượng tử hoá khối DCT	319
4. Mã hoá entropy	321
5. Bộ nhớ đệm	326
6. Giải mã DCT	327
6-7. Kỹ thuật nén video theo thời gian	330
1. Mô hình	330
2. Kỹ thuật dự đoán bù chuyển động	330
3. Ảnh dự đoán trước (ảnh P)	332
4. Ảnh dự đoán hai chiều (ảnh B)	334
6-8. Giới thiệu một số tiêu chuẩn nén	336
1. Tiêu chuẩn nén JPEG	336
2. Tiêu chuẩn nén MPEG	339
6-9. Tiêu chuẩn nén MPEG-2	347
1. Cấu trúc dòng bit video MPEG-2	347
2. Đặc tính và mức	348
3. MPEG-2 4:2:2 P@ML	350
4. MPEG-2 đối với phát sóng và sản xuất chương trình	351
6-10. Kỹ thuật nén audio	352
1. Phương pháp nén không mất thông tin	352
2. Phương pháp nén có mất thông tin	353
3. Tiêu chuẩn nén audio MPEG-1	353
4. Tiêu chuẩn nén audio MPEG-2	355

Chương 7:	TRUYỀN DẪN TÍN HIỆU TRUYỀN HÌNH SỐ	357
7-1. Hệ thống ghép kênh và truyền tải		357
1. Hệ thống truyền tải MPEG-2		357
2. Cấu trúc dòng cơ sở (Elementary Stream - ES)		358
3. Mã hoá hệ thống (System Encoder)		359
7-2. Kỹ thuật điều chế và giải điều chế M-PSK và M-QAM		368
1. Giới thiệu		368
2. M-PSK (M-ary Phase Shift Keying)		369
3. M-QAM (M-ary Quadrature Amplitude Modulation)		376
4. So sánh tính năng của các kỹ thuật điều chế		379
7-3. Các phương thức truyền dẫn tín hiệu truyền hình số		382
1. Truyền hình cáp		382
2. Truyền hình số mặt đất		384
3. Truyền hình vệ tinh		386
7-4. Truyền hình số mặt đất theo tiêu chuẩn DVB		391
1. Đặc điểm của các hệ thống DVB		391
2. DVB-S		393
3. DVB-C		394
4. DVB-T		395
5. Máy thu hình số		401
Các thuật ngữ viết tắt		403
Tài liệu tham khảo		405